

Dr Halina Powęska
Wydział Nauk Ekonomicznych
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

AUTOREFERAT
przedstawiający opis działalności
oraz osiągnięć i dorobku naukowego

Spis treści:

1. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe według daty ich uzyskania
2. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych
3. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595 z póź. zm. (Tekst jednolity: Dz.U. z 2016 poz.882, brzmienie od 21 czerwca 2016)
 - 3.1. Tytuł osiągnięcia naukowego, autor, wydawnictwo, miejsce i rok wydania
 - 3.2. Omówienie celu naukowego rozprawy i osiągniętych wyników
4. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych
 - 4.1. Obszary badawcze
 - 4.2. Charakterystyka ilościowa dorobku publikacyjnego
 - 4.3. Wykonane projekty
 - 4.4. Konferencje naukowe
 - 4.4.1. Merytoryczne uczestnictwo w konferencjach naukowych
 - 4.4.2. Członkostwo w komitetach organizacyjnych, radzie programowej i prowadzenie sesji
 - 4.5. Wykonane ekspertyzy i recenzje
 - 4.5.1. Wykonane ekspertyzy
 - 4.5.2. Recenzja projektu międzynarodowego
 - 4.5.3. Recenzje publikacji
 - 4.6. Współpraca międzynarodowa i staże zagraniczne
 - 4.7. Członkostwo w komitetach redakcyjnych i towarzystwach naukowych
5. Uzyskane wyróżnienia, nagrody i odznaczenia

1. Posiadane dyplomy i stopnie naukowe według daty ich uzyskania

Stopnie naukowe:

1992 – Dyplom uzyskania stopnia naukowego doktora nauk o Ziemi w zakresie geografii, nadany uchwałą Rady Naukowej Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN w Warszawie w dniu 27.11.1992 r. na podstawie rozprawy doktorskiej pt: *Społeczno-przestrzenne determinanty korzystania z usług medycznych*, promotor: doc. dr hab. Ludwik Mazurkiewicz. Ze względu na interdyscyplinarny charakter pracy doktorskiej recenzentami byli przedstawiciele: nauk geograficznych - prof. dr hab. Andrzej Werwicki; nauk społeczno-ekonomicznych - prof. dr hab. Bohdan Jałowiecki; nauk medycznych - prof. dr hab. Henryk Kirschner.

1983 – magister geografii w zakresie geografii ekonomicznej, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych, Uniwersytet Warszawski

Inne dyplomy:

W związku z poszerzaniem zakresu tematycznego zajęć dydaktycznych oraz prowadzonych badań naukowych ukończyłam:

2012 – Studia Podyplomowe: Zarządzanie Ochroną Dóbr Kultury, Wydział Pedagogiczno-Artystyczny w Kaliszu, *Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu*

2008 – Studia Podyplomowe w zakresie wiedzy o kulturze i kulturach regionów – Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej, *Uniwersytet Jagielloński w Krakowie*

1986 – Studium Podyplomowe dla Specjalistów dla Krajów Rozwijających się – *Uniwersytet Warszawski*

2. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych

Od 1.10.2003 roku do chwili obecnej jestem zatrudniona na stanowisku adiunkta na Wydziale Nauk Ekonomicznych (wcześniej Wydział Ekonomiczno-Rolniczy) w Katedrze Polityki Europejskiej, Finansów Publicznych i Marketingu (wcześniej Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu) w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

W okresie od 1.10.1986 r. do 30.09.2006 r. pracowałam w Instytucie Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN w Warszawie, początkowo na stanowisku naukowo-technicznym (1986–1987), później w charakterze asystenta (1988–1992) i adiunkta (1993–2006).

3. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z póź. Zm.)

3.1. Tytuł osiągnięcia naukowego, autor, wydawnictwo, miejsce i rok wydania

Jako osiągnięcie naukowe w rozumieniu ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki art. 16 ust. 2, które uznaję za znaczący wkład w rozwój nauki, wskazuję monografię: *Handel przygraniczny w warunkach zmian przenikalności granicy*, autor: Halina Powęska, Wydawnictwo SGGW, Rozprawy Naukowe i Monografie, Warszawa 2016, s. 240, ISBN 978-83-7583-673-8.

Wybór tematyki podjętej w monografii wynikał z przeprowadzonych przeze mnie badań, które realizowałam w ramach projektów badawczych oraz zadań statutowych:

- w okresie 1992-1995 w ramach projektu *Podstawy rozwoju zachodnich i wschodnich obszarów Polski* (KBN – 6 6130 92 03) współuczestniczyłam w realizacji badań terenowych w następujących obszarach problemowych: *Zróżnicowanie form i zakresu działalności na bazarach pogranicza zachodniego* (1992), *Handel i usługi gastronomiczne w obszarach przygranicznych – granica zachodnia* (1992), *Handel i usługi gastronomiczne w obszarach przygranicznych – granica wschodnia i południowa* (1993), *Podstawowe funkcje i strefy oddziaływania przejść granicznych: Kostrzyn, Słubice, Świecko, Gubin* (1994);
- w 1996 roku w ramach zadania statutowego IGiPZ PAN *Wybrane zagadnienia przemian zachodnich i wschodnich obszarów przygranicznych Polski* zrealizowałam badania pt.: *Wolny Obszar Celny jako stymulator aktywizacji społeczno-gospodarczej obszarów przygranicznych, Małaszewicze – Terespol*;
- w okresie 1997-1999 brałam udział w projektach badawczych na temat ekonomicznych konsekwencji zmian przenikalności wschodniej granicy Polski: (1) *Wschodnia Strefa Aktywności Gospodarczej* (projekt finansowany ze środków Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej, pochodzących z pomocy Unii Europejskiej dla Polski w ramach programu PHARE/FIESTA II – PL 9316), (2) *Geopolityczny wymiar polskiej przestrzeni społeczno-gospodarczej* (KBN – 6 P04E 5310). W ramach pierwszego projektu brałam udział w 1997 roku w badaniach na Zamojszczyźnie na temat: *Handel przygraniczny jako stymulator rozwoju społeczno-ekonomicznego*, a w 1998 roku, w ramach drugiego z wymienionych projektów, przeprowadziłam badania na temat: *Zróżnicowanie form i zakresu działalności na bazarach pogranicza południowo-wschodniego*;

- w latach 1999-2001 kierowałam projektem badawczym pt. *Przestrzenny wymiar handlu transgranicznego w Polsce w latach 1992-98* (KBN – 6 P04E 030 16). W efekcie badań przeprowadzonych w ramach tego grantu oraz wcześniej zdobytych doświadczeń powstała monografia pt: *Przestrzenny wymiar handlu przygranicznego w Polsce w ostatniej dekadzie XX wieku*;
- w 2001 roku, w ramach projektu wewnętrznego Głównego Urzędu Ceł, brałam udział w przygotowywaniu metodologii i realizacji badań na temat stopnia wykorzystania i przekraczania stawek i norm celnych na wszystkich odcinkach granicznych Polski. Był to projekt: *Stopień wykorzystania ulg i norm celnych w ruchu osobowym oraz poziom ich przekraczania*;
- również w 2001 roku działając na zaproszenie Institut Statentwicklung und Wohnen (Instytutu Rozwoju Miast i Mieszkalnictwa) mieszczącym się we Frankfurcie n/Odram uczestniczyłam w ramach projektu *Grenzstädte auf dem Weg in eine Europäische Region* (Miasta graniczne na drodze do europejskiego regionu) w dyskusji naukowej na temat przemian w obszarach przygranicznych oraz współpracy ekonomicznej i społecznej miast pogranicza polsko-niemieckiego: Zgorzelec – Goerlitz, Gubin – Guben, Frankfurt n/O – Słubice;
- w 2003 roku pracowałam w międzynarodowym zespole, realizującym badania naukowe dotyczące uwarunkowań rozwoju handlu w obszarach przygranicznych Europy Środkowej i Wschodniej. Był to projekt: *Wandel in ostmitteleuropaischen Grenzeregionen* (Przemiany w regionach przygranicznych Europy Środkowo-Wschodniej), koordynowany przez Leibniz-Institut für Länderkunde (Instytut Geografii Regionalnej Leibniza) z Lipska;
- w latach 2010 i 2011, w ramach statutowego zadania badawczego *Polityka rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich* w Katedrze Polityki Agrarnej i Marketingu na Wydziale Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie przeprowadziłam obserwacje i badania na pograniczu polsko-ukraińskim, koncentrując się na badaniu konsekwencji społeczno-ekonomicznych handlu przygranicznego dla rozwoju wiejskich obszarów sąsiadujących z granicą jako jednych z obszarów peryferyjnych.

3.2. Omówienie celu naukowego rozprawy i osiągniętych wyników

Handel, jako dziedzina życia społeczno-gospodarczego, podlega we współczesnym świecie procesowi intensywnych przeobrażeń. W okresie lat 90. XX wieku i w pierwszej dekadzie XXI wieku obserwowano w Polsce dynamiczny proces przemian w dziedzinie handlu w obszarach przygranicznych, a głównym czynnikiem tych przemian były nierejestrowane zakupy transgraniczne, określane w literaturze naukowej, popularnej oraz w prasie codziennej jako

handel przygraniczny. W monografii podjęto próbę wyjaśnienia tego dynamicznego zjawiska ekonomicznego poprzez zastosowanie w postępowaniu badawczym teoretycznych podstaw nauk ekonomicznych o handlu przy uwzględnieniu specyfiki obszaru, w którym handel przygraniczny się rozwija.

Nabywanie towarów codziennego użytku w kraju innym niż zamieszkiwany oraz przewożenie ich przez granicę bez rejestracji w dokumentach odprawy celnej jest częstym zjawiskiem towarzyszącym przekraczaniu granic przez podróżnych, w szczególności dotyczy to mieszkańców obszarów przygranicznych. Jeśli ilość przewożonych towarów jest zgodna z prawem celnym sąsiadujących państw, handel przygraniczny jest zjawiskiem legalnym. Miejscem dokonywania zakupów transgranicznych są najczęściej obszary sąsiadujące z granicą, a w szczególności dotyczy to sąsiedztwa przejść granicznych. Dla funkcjonujących w obszarach przygranicznych placówek handlowych obcokrajowcy stanowią odrębną, zmienną w zależności od natężenia zakupów, grupę klientów. Gdy udział obywateli kraju(ów) ościennego(ych) wśród klientów jest znaczny, handel przygraniczny pozytywnie oddziałuje na rozwój handlu detalicznego i hurtowego. W ten sposób w miejscowościach położonych w strefie oddziaływania granicy obserwuje się wzrost znaczenia handlu jako funkcji społeczno-gospodarczej. Biorąc pod uwagę, że obszary przygraniczne w znacznej większości stanowią wiejskie obszary peryferyjne, zakupy transgraniczne odgrywają bardzo istotną rolę w niwelowaniu różnic wynikających z niższego poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego tych terenów.

Handel przygraniczny jako problem badawczy w naukach ekonomicznych określono w końcu lat 80. XX wieku, jednakże już od lat 30. XX wieku wskazywano nierejestrowane przewożenie zakupów przez granicę jako zjawisko z pogranicza gospodarki formalnej i nieformalnej. W latach 90. XX wieku zagadnienie handlu przygranicznego analizowano głównie na przykładzie obszarów pogranicza państw o rozwiniętej gospodarce rynkowej, głównie zachodnioeuropejskich oraz północnoamerykańskich. Problematykę tę najczęściej analizowano z perspektywy różnic cen oraz systemów podatkowych sąsiadujących krajów. Studia literaturowe, które przeprowadziłam na temat handlu przygranicznego ukazały bardziej zróżnicowany obraz zjawiska w innych regionach Świata, a jednym z głównych czynników determinujących charakter i natężenie handlu przygranicznego były dysproporcje pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego sąsiadujących krajów. Jednocześnie w literaturze wskazywano, że w zależności od różnic ekonomicznych obserwuje się zróżnicowanie poziomu i natężenia przenikalności granicy. Przenikalność granicy jest to ukształtowany w procesie historycznym system wzajemnie powiązanych czynników środowiskowo-

technicznych oraz prawno-administracyjnych, który determinuje możliwość przekraczania granicy. Wobec powyższego zdecydowałam się przeprowadzić badanie zjawiska handlu przygranicznego w kontekście zmian przenikalności granicy. Na podjęcie takiej decyzji duży wpływ miały prowadzone przeze mnie w latach 1991-2014 obserwacje i badania terenowe na wszystkich obszarach przygranicznych Polski, ze szczególnym uwzględnieniem pogranicza polsko-ukraińskiego. Jednocześnie studiując literaturę odnotowałam, że w istniejących teoretycznych ujęciach ekonomicznych z zakresu handlu nie jest określone miejsce handlu przygranicznego w strukturze działalności handlowych, jak również nie jest sprecyzowane samo pojęcie handlu przygranicznego. Dlatego wyzwaniem podjętym w pracy była próba udowodnienia, że handel przygraniczny jest osobnym rodzajem handlu, ponieważ żaden z dotychczas opisanych w literaturze ekonomicznej typów handlu nie ujmuje w pełni specyfiki i istotny tego zjawiska, co traktuję jako wkład teoretyczny do nauk ekonomicznych o handlu.

Handel przygraniczny, jako zjawisko ekonomiczne zależne od możliwości przekraczania granicy, rozwijające się w strefie oddziaływania granicy, jest ściśle powiązany z obszarami przygranicznymi. Dlatego w celu wyjaśnienia handlu przygranicznego jako zjawiska ekonomicznego, uznałam za niezbędne ukazanie tej problematyki w perspektywie przestrzennej, przy uwzględnieniu zmian w czasie. Odkrycie braku takiego ujęcia w literaturze przedmiotu spowodowało potrzebę określenia celu oraz zakresu merytorycznego badań.

Jako cel główny badań, których wyniki zawarłam w monografii, przyjąłam określenie charakteru handlu przygranicznego i zakresu zmienności jego parametrów pod wpływem zmian przenikalności granicy, sformułowanie podstaw i kryteriów do wyróżnienia handlu przygranicznego jako samodzielnego typu handlu oraz przedstawienie mechanizmów jego funkcjonowania. Tak sformułowany cel główny pozwolił na określenie celów szczegółowych, zarówno w płaszczyźnie poznawczej, jak i aplikacyjnej.

W grupie celów poznawczych wyróżniłam:

- określenie miejsca handlu przygranicznego w strukturze działalności handlowych,
- skonstruowanie modeli rozwoju handlu przygranicznego w ujęciu ogólnym i regionalnym,
- opracowanie modeli ukazujących znaczenie ekonomiczne handlu przygranicznego,
- przedstawienie modeli przestrzennych handlu przygranicznego.

Wśród celów aplikacyjnych wyróżniłam:

- określenie skutków ekonomicznych handlu przygranicznego w zależności od zmieniającej się przenikalności granicy,
- zbadanie znaczenia handlu przygranicznego dla gospodarki lokalnej i regionalnej.

W świetle tak postawionych celów pracy sformułowałam następujące hipotezy badawcze:

H-1. Handel przygraniczny stanowi specyficzną formę działalności handlowej, co pozwala na traktowanie go jako samodzielnego, odrębnego od innych, typu handlu.

H-2. Handel przygraniczny jest zjawiskiem o zasięgu globalnym przyjmującym lokalny lub regionalny charakter w zależności od warunków w danej strefie przygranicznej.

H-3. Handel przygraniczny wpływa na rozwój handlu detalicznego w obszarach przygranicznych.

H-4. Zmiana przenikalności granicy oddziałuje na natężenie i charakter handlu przygranicznego.

Przy tak określonym zakresie merytorycznym pracy zadania badawcze polegały na:

1. przeanalizowaniu warunków rozwoju handlu przygranicznego,
2. zbadaniu mechanizmów funkcjonowania handlu przygranicznego,
3. określeniu miejsca handlu przygranicznego w obszarze działalności handlowej,
4. przedstawieniu specyfiki handlu przygranicznego w kontekście zmian przenikalności granic państwowych.

W realizacji przyjętych w pracy celów oraz weryfikacji postawionych hipotez wykorzystałam wyniki badań własnych, opracowania statystyczne GUS, Wojewódzkich Urzędów Statystycznych w Zielonej Górze i Rzeszowie, dane straży granicznej, a także dane Banku Światowego i Organizacji Narodów Zjednoczonych. Jednakże handel przygraniczny, ze względu na nierejestrowany charakter, należy do zjawisk nie w pełni udokumentowanych statystycznie. Dlatego w procesie badawczym zastosowałam ujęcia modelowe przedstawiające mechanizmy funkcjonowania handlu przygranicznego, zarówno w sensie teoretycznym, jak i w sensie empirycznym w odniesieniu do określonego obszaru, w którym występuje. Uwzględnienie aspektu przestrzennego jest niezwykle istotne, ponieważ handel przygraniczny jako zjawisko ekonomiczne rozwija się w ściśle określonym obszarze.

Nakreślone w rozdziale pierwszym teoretyczne podstawy handlu, a w rozdziale drugim ujęcie empiryczne na temat rozwoju handlu jako dziedziny działalności gospodarczej w obszarach przygranicznych przyjąłam za podstawę dla przedstawienia handlu przygranicznego jako nowego typu handlu. W **rozdziale pierwszym** określiłam cechy handlu w strefie oddziaływania granicy oraz przedstawiłam autorskie modele rozwoju i funkcjonowania handlu w obszarach przygranicznych na podstawie analizy teorii i modeli z dziedziny ekonomicz-

nych nauk o handlu. W tej części rozdziału pierwszego wykorzystałam fragmenty polskiej wersji wcześniej napisanych przeze mnie artykułów: *Functions of Retail Trade in Borderlands of Poland – a Theoretical Perspective*, 2011, *Acta Scientiarum Polonorum Oeconomia* 10(2), s. 65-74 oraz *The Development of Retail Trade in the Order Areas in Poland in the Light of Selected Theoretical Approaches*, 2013, *Acta Scientiarum Polonorum Oeconomia* 12(2), s. 77-84. Biorąc pod uwagę uwarunkowania ekonomiczne, zachowania i oczekiwania nabywców, stan i natężenie konkurencji, a także aspekty prawne i technologiczne, wskazałam na pewną odmiennność warunków rozwoju i funkcjonowania działalności handlowej w sąsiedztwie oddziaływania granicy. Głównym czynnikiem wyróżniającym działalność handlową w obszarach przygranicznych od pozostałego terytorium kraju jest zmienna liczba klientów. Oprócz rodzimej ludności, klientami placówek handlowych są dokonujący zakupów obywatele sąsiadującego(ych) kraju(ów), dlatego popyt w strefie oddziaływania granicy jest mniej stabilny. Analiza rozwoju handlu detalicznego w warunkach zmienności liczby klientów w obszarach przygranicznych poprzez pryzmat: cyrkulacyjnej teorii handlu, ewolucyjnej teorii handlu, koncepcji Tordjmana, koncepcji polaryzacji, modelu koła handlu detalicznego, teorii akordeonu, teorii cyklu życia przedsiębiorstw handlowych, a także ujęć i modeli wyjaśniających rozwój przedsiębiorstwa handlowego na gruncie teorii konfliktu, wykazała, że teorie te nie w pełni wyjaśniają proces rozwoju handlu detalicznego w obszarach przygranicznych. Brak możliwości wyjaśnienia rozwoju handlu w strefie oddziaływania granicy poprzez pryzmat istniejących ujęć teoretycznych wynika z tego, że warunki rozwoju handlu w tym terenie należy uznać za mało ustabilizowane, w znacznym stopniu będące efektem oddziaływania czynników niezależnych od działalności branży handlowej. W związku z tym podmioty handlowe w obszarach przygranicznych działają w warunkach wymagających szybkiego i częstego dostosowania się do zachodzących zmian. Biorąc pod uwagę ten fakt braku równowagi, zaproponowałam model wyjaśniający proces rozwoju handlu na obszarach przygranicznych, zbudowany na podstawie koncepcji samoorganizacji. Wyjaśniając specyfikę rozwoju handlu detalicznego w obszarach przygranicznych, określiłam kolejne etapy zmian zjawiska oraz właściwe im przyczyny i skutki.

W wyjaśnianiu funkcjonowania handlu detalicznego w obszarach przygranicznych uwzględniłam: teorię kosztów transakcyjnych, usługową teorię handlu oraz funkcjonalną teorię handlu. Wykazałam, że szczególnie istotne znaczenie w zakresie funkcjonowania handlu w obszarach przygranicznych ma teoria funkcjonalna. Jako bardzo przydatny w prowadzonej analizie okazał się multifunkcyjny model funkcji handlu detalicznego, który pozwolił określić, że w obszarach przygranicznych realizowane są działania właściwe

dla funkcji pośredniczenia w wymianie towarowej. Wskazałam, że podstawowe znaczenie dla obszarów przygranicznych mają funkcje ekonomiczne handlu, będące czynnikiem rozwoju lokalnego, przyczyniające się do wzrostu konkurencyjności niektórych lokalnych jednostek administracyjnych, powstania miejscowych elit biznesowych, kreowania nowych miejsc pracy oraz poprawy warunków i poziomu życia mieszkańców obszarów przygranicznych. Odnotowałam także, że bardzo ważne są funkcje społeczne handlu, w tym: niwelowanie różnic kulturowych, tworzenie pomostu międzykulturowego oraz tworzenie atmosfery współpracy, co w zróżnicowanych kulturowo obszarach przyczyniło się do poprawy relacji społecznych między sąsiadującymi społecznościami. Wykazałam, że wśród funkcji handlu detalicznego szczególnie znacznie w obszarach przygranicznych mają także przestrzenne funkcje handlu, w tym: funkcja miastotwórcza oraz kształtowanie procesu zagospodarowania przestrzeni oraz rozbudowy sieci transportowych. Funkcje społeczne i przestrzenne mają istotne znaczenie z punktu widzenia rozwoju społeczno-ekonomicznego obszarów przygranicznych.

W **drugim rozdziale** wykazałam na przykładzie Polski, dla okresu 2000-2014, że handel jako sektor gospodarki odgrywał istotne znaczenie w gospodarce obszarów przygranicznych, jednakże oddziaływanie granicy było zróżnicowane przestrzennie. Położenie przygraniczne nie odgrywało istotnej roli jako czynnik rozwoju handlu na poziomie województw. Natomiast w odniesieniu do podziału powiatowego i gminnego zauważyłam, że czynnik położenia przygranicznego był wyraźnym stymulatorem rozwoju handlu. W szczególności na podkreślenie zasługuje powstawanie nowych miejsc pracy oraz przedsiębiorstw w lokalnych jednostkach administracyjnych bezpośrednio sąsiadujących z granicą. Warto podkreślić, że czynnik sąsiedztwa granicy wpływa stymulująco na handel nie tylko w bezpośrednim sąsiedztwie przejścia granicznego, ale także oddziałuje w obszarach sąsiadujących z powiatami i gminami, na terenie których zlokalizowane są przejścia graniczne.

Rozdział trzeci poświęcony został mechanizmom funkcjonowania oraz określeniu miejsca handlu przygranicznego w branży handlowej. W rozdziale tym zdefiniowałam zjawisko oraz określiłam przyczyny jego rozwoju. Na podstawie studiów literaturowych, wśród determinant handlu przygranicznego wskazałam na cztery grupy czynników. Podstawowe i zasadnicze znaczenie odgrywiają uwarunkowania ekonomiczne, w tym: różnice cen towarów, dochodów ludności, systemów podatkowych, jakość towarów i zaopatrzenie rynku. Istotną rolę spełniają także pozostałe grupy czynników, w tym: infrastrukturalno-techniczne (infrastruktura techniczna i dostępność przestrzenna), formalno-prawne (możliwość przekraczania granicy, systemy kontroli, przepływ informacji, bezpieczeństwo towarów i osób) oraz behawioral-

ne (zachowania osób fizycznych, poziom obsługi w placówkach handlowych, relacje międzyludzkie, poziom przedsiębiorczości, gotowość podjęcia podróży). W kolejnych częściach tego rozdziału sformułowałam ekonomiczne i przestrzenne znaczenie handlu przygranicznego. Wśród cech ekonomicznych zjawiska określiłam: strukturę towarową, dynamikę obrotów towarów oraz udział handlu przygranicznego w obrotach towarowych między sąsiadującymi państwami. Odnotowałam, że na wskazane cechy wpływ mają takie czynniki, jak: różnice cen towarów, poziom zaopatrzenia rynku oraz jakość towarów na rynkach wewnętrznych sąsiadujących krajów. Jednocześnie wskazałam, że poziom różnorodności towarów jest największy, gdy oddziałują wszystkie trzy wymienione czynniki. Przemieszczanie się przez granicę osób fizycznych odbywa się ze zróżnicowaną częstotliwością i w określonym obszarze. Zasięg przestrzenny przemieszczania się osób dokonujących nierejestrowanych zakupów transgranicznych jest zgodny z trójstrefowym modelem handlu przygranicznego. Odnotowałam, że nie można postawić znaku równości między handlem przygranicznym a którymkolwiek z opisywanych wcześniej w literaturze typów handlu. Innymi słowy żaden z wyróżnionych wcześniej w literaturze typów handlu nie obejmuje w pełni zakresu, charakteru oraz specyfiki handlu przygranicznego. Pozwoliło mi to na postawienie tezy, że handel przygraniczny jest odrębnym od wcześniej wskazywanych typów handlu. Jako najważniejsze cechy handlu przygranicznego wskazałam: udział nierejestrowanych zakupów transgranicznych w obrotach handlu zagranicznego między sąsiadującymi krajami, brak rejestracji w dokumentach celnych, a jednocześnie legalność zjawiska, ograniczenie przestrzenne do obszarów przygranicznych. Jednocześnie zauważyłam, że handel przygraniczny spełnia wielu funkcji społeczno-ekonomicznych w stosunku do obszarów, w których się rozwija.

W **rozdziale czwartym** przedstawiłam stan i charakter handlu przygranicznego z punktu widzenia zróżnicowania zakresu przenikalności granic w warunkach różnic społeczno-ekonomicznych na przykładach odcinków granicznych z różnych regionów Świata. W części wstępnej rozdziału określiłam, w postaci modelu, uwarunkowania rozwoju handlu przygranicznego w warunkach zmian przenikalności granicy w perspektywie regionalnej. Wskazałam, że regionalna specyfika rozwoju handlu przygranicznego wymaga uwzględnienia warunków koniecznych (techniczne i formalne możliwości przekraczania granicy, system transportowy, regulacje prawne, umowy o ruchu granicznym), przyczyn głównych (różnice cen towarów i dochodów ludności, poziom zaopatrzenia rynku, jakość towarów, poziom życia ludności) i okoliczności towarzyszących (powiązania rodzinne, religia, czynniki geograficzne) w odniesieniu do określonego odcinka granicznego. W dalszej części rozdziału wykazałam, że handel przygraniczny najintensywniej rozwija się tam, gdzie przy istniejących, nawet

minimalnych, różnicach ekonomicznych nie ma ograniczeń w zakresie przekraczania granic. Taka sytuacja zachodzi na granicach między państwami o bardzo wysokim poziomie rozwoju (np. Włochy-Szwajcaria, USA-Kanada). Z teoretycznego punktu widzenia wraz ze wzrostem różnic ekonomicznych handel przygraniczny rozwija się bardziej dynamicznie. Dlatego na granicach między państwami o wysokim i bardzo wysokim poziomie rozwoju, gdzie nie ma ograniczeń w przemieszczaniu się osób (np. Polska-Niemcy), proces rozwoju handlu przygranicznego jest bardziej intensywny. Wraz z dalszym wzrostem dysproporcji społeczno-ekonomicznych ma miejsce zmniejszenie natężenia handlu przygranicznego, co jest efektem niskiego poziomu przenikalności granicy. Kraje wysoko lub bardzo wysoko rozwinięte, w celu ochrony swoich terytoriów, wprowadzają ograniczenia w przekraczaniu granicy przez osoby z krajów średnio lub nisko rozwiniętych, co negatywnie oddziałuje na możliwość dokonywania zakupów w kraju sąsiadującym (np. odcinki graniczne między: USA a Meksykiem, Hiszpanią i Marokiem czy Argentyną i Boliwią). Jednocześnie na granicach tych dochodzi do rozwoju niekorzystnych zjawisk patologicznych, o charakterze gospodarczym i kryminogennym. W przypadku sąsiedztwa państw o niskim i średnim poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego (np. państwa afrykańskie), ograniczenia w handlu przygranicznym wynikają z niedorozwoju infrastruktury granicznej oraz braku możliwości inwestycyjnych w tym zakresie. Jednocześnie odnotowuje się tam duży udział handlu przygranicznego w obrotach międzynarodowych między tymi krajami, a także na granicach tych państw obserwuje się duży udział zjawisk niekontrolowanych.

W **rozdziale piątym**, w celu ukazania specyfiki handlu przygranicznego w ujęciu krajowym, spośród siedmiu lądowych polskich odcinków granicznych, wybrałam do analizy pogranicze polsko-ukraińskie, ponieważ na tym odcinku granicznym w perspektywie lat 1991–2014: (1) zachodził proces różnicowania się poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego między Polską a Ukrainą, (2) odnotowano dużą zmienność w zakresie przenikalności granicy polsko-ukraińskiej, a przede wszystkim (3) handel przygraniczny na tym odcinku granicznym był bardzo zróżnicowany, zarówno pod względem jego natężenia, jak i charakteru. W tym rozdziale przedstawiłam aspekty ekonomiczne oraz przestrzenne handlu przygranicznego w kontekście zmian przenikalności granicy polsko-ukraińskiej. Zmiany te oceniłam uwzględniając wielkość ruchu granicznego, na podstawie którego wskazałam trzy zasadnicze okresy w zakresie zmian przenikalności granicy polsko-ukraińskiej. Były to odpowiednio lata: (1) 1991-1994, postrzegane jako okres żywiołowego rozwoju handlu przygranicznego na pograniczu polsko-ukraińskim; (2) 1995-2004, będące okresem różnicowania się warunków funkcjonowania handlu przygranicznego, pod wpływem rozpoczęcia przez Polskę procesów inte-

gracyjnych z Unią Europejską; (3) 2005-2014, traktowane jako okres, w którym przenikalność granicy zdeterminowana była przez czynnik funkcjonowania granicy polsko-ukraińskiej jako zewnętrznej granicy UE. Odnotowałam, że wraz z różnicowaniem się przenikalności granicy zmianie ulegała zarówno struktura towarowa, jak i poziom obrotów oraz udział nierejestrowanych zakupów w obrotach towarowych między Polską a Ukrainą. Wykazałam także, że zmieniała się częstotliwość przemieszczania się uczestników handlu przygranicznego między strefami przestrzennymi. Zarówno w odniesieniu do czynników ekonomicznych, jak i przestrzennych najważniejszą przyczyną w kształtowaniu natężenia handlu przygranicznego były różnice w zakresie: cen towarów o podobnym zastosowaniu, jakości artykułów będących w sprzedaży oraz poziomu zaopatrzenia rynku w sąsiadujących krajach. W okresie 1991-1994 w największym stopniu oddziaływały różnice cen towarów o podobnym zastosowaniu w Polsce i Ukrainie, w drugim z wymienionych z punktu widzenia przenikalności granicy okresów dodatkowo oddziaływał czynnik poziomu zaopatrzenia rynku, a w latach 2005-2014, oprócz dwóch wymienionych wcześniej, także na handel przygraniczny oddziaływał czynnik jakości towarów. Handel przygraniczny zaznaczał się w przestrzeni obszarów przygranicznych pogranicza polsko-ukraińskiego powodując wiele, zarówno pozytywnych, jak i negatywnych skutków. Z jednej strony umożliwił on powstawanie nowych miejsc pracy, wzrost poziomu przedsiębiorczości i dochodów lokalnych, z drugiej strony handel przygraniczny w wielu przypadkach stanowił dogodny grunt do rozwoju różnego rodzaju patologii, w tym przede wszystkim szarej strefy gospodarki. Przyczyniał się także do spadku poziomu bezpieczeństwa publicznego, wzrostu nakładów na konieczność odbudowy zdewastowanej przez uczestników handlu przygranicznego infrastruktury technicznej, itp. Ukazałam to w postaci modeli.

W wyniku przeprowadzonych analiz zrealizowałam cel główny i cele cząstkowe pracy oraz przeprowadziłam postępowanie dowodowe postawionych hipotez. Dowód prawdziwości hipotezy I mówiącej, że *handel przygraniczny stanowi specyficzną formę działalności handlowej, co pozwala na traktowanie go jako samodzielnego, odrębnego od innych, typu handlu* zawarłam w kilkietapowym postępowaniu badawczym. Pierwszym krokiem było przeanalizowanie aplikacyjności istniejących ujęć teoretycznych do wyjaśnienia rozwoju i funkcjonowania handlu w obszarach przygranicznych, dzięki czemu wykazałam specyfikę działalności handlowej w tychże obszarach. Szczególnego znaczenia w tym względzie nabierają przedstawione przeze mnie w postaci tabelarycznej funkcje handlu detalicznego, właściwe im czynności w obszarach przygranicznych oraz sformułowany przy użyciu teorii samoorganizacji, model rozwoju handlu detalicznego w obszarach przygranicznych. Bazując na podstawie ujęć teoretycznych zrealizowałam drugi etap postępowania dowodowego, w którym określi-

łam podstawy formalne handlu przygranicznego. Szczególne znaczenie mają tu modele: prosty i złożony określające istotę i zróżnicowanie charakteru handlu przygranicznego, wykazanie różnic między handlem przygranicznym, jako działalnością nierejestrowaną, ale legalną, a przemylem, będącym zjawiskiem nierejestrowanym i nielegalnym. W dwóch modelach - graficznym oraz w postaci algorytmu - określających strukturę towarową handlu przygranicznego wykazałam, że największy poziom różnorodności zjawiska występuje, gdy oddziałują trzy grupy czynników, określone jako: różnice cen, różnice poziomu zaopatrzenia oraz różnice jakości towarów w sąsiadujących krajach. Przy czym wskazałam, że istniejące alternatywne modele opisujące różnorodność przewożonych towarów dodatkowo potęgowane są stopniem oddziaływania każdego ze wskazanych czynników. W postaci modelu algebraicznego określiłam również teoretyczną wartość obrotów handlu przygranicznego, uwzględniając parametry różnic cen, ilości zakupionych towarów, kosztów transportu oraz współczynnika d określającego poziom oddziaływania innych czynników. Ze względu na nierejestrowany charakter zjawiska przedstawione modele należy traktować jako przedstawienie mechanizmów funkcjonowania handlu przygranicznego. Następnie, w trzecim, ostatnim etapie, na podstawie analizy uwarunkowań rozwoju i funkcjonowania handlu w obszarach przygranicznych, studiów literaturowych oraz obserwacji i badań własnych przeprowadziłam analizę zakresu powiązań wyróżnionych wcześniej w literaturze typów handlu z handlem przygranicznym. Oceeniłam zakres powiązań poszczególnych typów handlu z handlem przygranicznym, przyjmując skalę od 0 do 3, gdzie 0 oznaczało brak powiązań, 1 – występowały powiązania pośrednie, sporadyczne między handlem przygranicznym a danym typem handlu, 2 – miały miejsce powiązania bezpośrednie, intensywne między handlem przygranicznym a danym typem handlu, 3 – dany typ handlu w pełni realizował wszystkie cele i zadania handlu przygranicznego. W wyniku przeprowadzonej analizy wykazałam, że żaden z dotychczas wskazywanych w literaturze typów handlu nie spełnia wszystkich założeń i głównych cech handlu przygranicznego, dlatego zaproponowałam, aby handel przygraniczny traktować jako odmienny od dotychczas klasyfikowanych typów handlu. Ze względu na ścisłe powiązanie handlu przygranicznego ze strefą oddziaływania granicy, jako kryterium jego wyróżnienia zaproponowałam zasięg przestrzenny dokonywanych transakcji.

Hipotezę II mówiącą, że *handel przygraniczny jest zjawiskiem o zasięgu globalnym przyjmującym lokalny lub regionalny charakter w zależności od warunków w danej strefie przygranicznej*, także zweryfikowałam pozytywnie. Dowód przeprowadziłam w dwóch etapach. W pierwszej kolejności określiłam w postaci modelu uwarunkowania rozwoju handlu przygranicznego w warunkach zmian przenikalności granicy. Jako warunki konieczne rozwo-

ju handlu przygranicznego określiłam czynniki bezpośrednio determinujące możliwość przekroczenia granicy i udanie się do sąsiadującego kraju w celu dokonania zakupów. Do czynników tych zaliczyłam: techniczne i formalne możliwości przekraczania granicy, system transportowy, regulacje prawne, umowy o ruchu granicznym. W warunkach umożliwiających pokonanie granicy podstawowe i zasadnicze znaczenie dla rozwoju handlu przygranicznego mają przyczyny główne: różnice cen, poziomu zaopatrzenia i jakości towarów na sąsiadujących rynkach oraz dysproporcje w zakresie dochodów oraz poziomu życia ludności. Jako trzecią grupę czynników określiłam w modelu okoliczności towarzyszące, w tym: powiązania rodzinne, religijne i inne, które mogą być dodatkowym stymulatorem zjawiska. Następnym etapem dowodu hipotezy II jest przeprowadzona przeze mnie analiza przypadków handlu przygranicznego w zależności od poziomu różnic społeczno-ekonomicznych sąsiadujących krajów. Na podstawie studiów literaturowych, danych Banku Światowego oraz ONZ, a także uwzględniając obserwacje własne wybrałam do analizy przypadki handlu przygranicznego rozwijającego się między państwami o małych, średnich i znacznych dysproporcjach pod względem poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego. Każdorazowo określiłam przyczyny główne oraz warunki konieczne handlu przygranicznego oraz wskazałam cechy handlu przygranicznego. Z przeprowadzonej analizy wynika, że handel przygraniczny najintensywniej rozwijał się tam, gdzie przy istniejących różnicach społeczno-ekonomicznych brak było ograniczeń w zakresie przekraczania granic. Jednocześnie odnotowałam, że duże dysproporcje w zakresie poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego powodowały ograniczenia w przenikalności granicy, co przyczyniało się do zmniejszenia natężenia handlu przygranicznego. W przypadku sąsiedztwa państw o niskim i średnim poziomie rozwoju społeczno-ekonomicznego negatywny wpływ na handel przygraniczny miał także zły stan oraz braki w zakresie infrastruktury granicznej. Zróżnicowanie parametrów handlu przygranicznego w odniesieniu do przeanalizowanych przypadków wskazuje, że zjawisko, mając zasięg globalny, przybiera specyficzny regionalny charakter w zależności od pozostającej we wzajemnej zależności czynników oddziałujących na określonym odcinku granicznym. Tym samym wykazałam, że pomimo globalnego wymiaru funkcjonowania zjawiska zawsze ma on specyficzny, regionalny, charakter.

W celu weryfikacji hipotezy III, mówiącej, że **handel przygraniczny wpływa na rozwój handlu detalicznego w obszarach przygranicznych**, przeanalizowałam poziom rozwoju handlu detalicznego w podziale gminnym, powiatowym i wojewódzkim, wykorzystując dane GUS dotyczące poziomu rozwoju sekcji G (handel i naprawy). Przeprowadzona analiza wykazała, że w gminach i powiatach istnieje taka zależność, natomiast na poziomie województw

nie odnotowano takiego związku. Tym samym prawdziwość tej hipotezy potwierdzono tylko częściowo. Miejsce handlu w gospodarce województw przedstawiłam, uwzględniając dane dotyczące: udziału handlu w tworzeniu wartości dodanej brutto, wielkości nakładów inwestycyjnych na sekcję G, znaczenia handlu jako źródła miejsc pracy, wartości sprzedaży towarów w handlu detalicznym i hurtowym oraz zmienności liczby placówek i przedsiębiorstw handlowych, handlu targowiskowego i wielkopowierzchniowego. Dla każdego z wymienionych parametrów przyporządkowano określoną cechę diagnostyczną. Zmiany danej cechy w każdym z województw w latach 2000-2014, porównano ze zmianami w zakresie średniej krajowej jako wartości referencyjnej. Dla każdej cechy diagnostycznej zbudowałam miernik zróżnicowania regionalnego na poziomie województw (MZR_{woj}), którego wartości przedstawiłam w postaci wykresów. Znaczenie handlu w gospodarce powiatów przygranicznych oceniłam na podstawie danych dotyczących rozwoju przedsiębiorczości w sekcji G, znaczenia handlu jako źródła miejsc pracy oraz handlu wielkopowierzchniowego i targowiskowego. Na podstawie ośmiu cech diagnostycznych, takich jak: liczba przedsiębiorstw w sekcji G, liczba pracujących w handlu, liczba supermarketów, liczba hipermarketów, liczba targowisk stałych, liczba targowisk sezonowych, powierzchnia sprzedażowa targowisk, roczne wpływy z opłat targowiskowych przedstawiłam zakres zmian, jakie zaszły w poszczególnych powiatach między 2000 a 2014 rokiem w odniesieniu do kraju jako wartości referencyjnej. Wartości miernika zróżnicowania regionalnego na poziomie powiatów (MZR_{pow}) przedstawiłam w postaci kartogramów. Analiza wykazała, że położenie przygraniczne oddziałuje na rozwój handlu. W szczególności uwidoczniło się to w przypadku powiatów położonych w województwach na wschodnim pograniczu Polski. Położenie przygraniczne miało stymulujące znaczenie jeśli chodzi o wzrost liczby pracujących, a także w zakresie cech dotyczących handlu wielkopowierzchniowego i targowiskowego. Przy ocenie roli handlu w gospodarce gmin przygranicznych wykorzystałam również koncepcję miernika zróżnicowania regionalnego (MZR_{gm}), przy czym wartością porównawczą była średnia dla województwa, w którym położona była dana gmina. Jako cechy diagnostyczne wykorzystałam: liczbę przedsiębiorstw w sekcji G, liczbę supermarketów, liczbę hipermarketów, liczbę targowisk stałych, liczbę targowisk sezonowych, powierzchnię sprzedażową targowisk oraz wartość opłaty targowej. Obraz kartograficzny pozwolił stwierdzić, że handel odegrał szczególną rolę w gospodarce tych gmin przygranicznych, w których zlokalizowane są przejścia graniczne i w gminach sąsiadujących. Można mówić o ekspansji supermarketów na tereny sąsiadujące z granicą i pozostające w niedalekiej odległości od przejść granicznych. Natomiast hipermarkety zlokalizowane są w wielu ośrodkach, których potencjał ludnościowy jest mniejszy niż tradycyjnie towarzyszący

hipermarketom, dlatego lokalizacja ich blisko granicy z pewnością podyktowana była możliwością zwiększenia sprzedaży przybywającym na zakupy obcokrajowcom.

Dowód prawdziwości hipotezy IV mówiącej, że **zmiany przenikalności granicy oddziałują na natężenie i charakter handlu przygranicznego** zawarto w rozdziale piątym, w którym przeprowadziłam szczegółowe analizy zjawiska na pograniczu polsko-ukraińskim w latach 1991-2014. Na podstawie wielkości ruchu granicznego wyróżniłam we wskazanych latach trzy okresy o różnym poziomie przenikalności granicy polsko-ukraińskiej: lata 1991-1994, w których wielkość ruchu granicznego oscylowała w przedziale 6-7 mln przekroczeń rocznie, traktowane jako okres żywiołowego rozwoju handlu przygranicznego na pograniczu polsko-ukraińskim; lata 1995-2004, z 10-12 mln przekroczeń rocznie, w których zachodził proces różnicowania się warunków funkcjonowania handlu przygranicznego, ponieważ Polska rozpoczęła proces integracji z UE; lata 2005-2014, w których wielkość ruchu na granicy polsko-ukraińskiej wynosiła od 12 do 20 mln przekroczeń rocznie, w których przenikalność granicy polsko-ukraińskiej zdeterminowana była pełnieniem przez nią funkcji zewnętrznej granicy UE. Wykorzystując ujęcia teoretyczne wykazałam, że wraz ze zmianą przenikalności granicy polsko-ukraińskiej różnicowały się czynniki determinujące parametry ekonomiczne i przestrzenne handlu przygranicznego. W pierwszym z wyróżnionych okresów przenikalności granicy dominowało oddziaływanie różnic cen, w kolejnym okresie oprócz różnic cen pewien wpływ na poziom i charakter handlu przygranicznego miał także poziom zaopatrzenia rynku sąsiadujących państw, a w trzecim przedziale czasowym dodatkowo zaznaczał się wpływ jakości towarów.

Reasumując, przeprowadzone analizy oraz ich wyniki stanowią mój nowatorski wkład w rozwój badań nad handlem przygranicznym. Monografia usytuowana jest w szerokim kontekście ekonomicznych nauk o handlu, przy uwzględnieniu specyfiki obszarów, w którym to zjawisko się rozwija. Za szczególne osiągnięcie uważam umiejscowienie problematyki handlu przygranicznego w teorii handlu, usystematyzowanie pojęć związanych z handlem przygranicznym i pojęć dotyczących zagadnień pokrewnych, stworzenie podstaw teoretycznych dla analizy procesów rozwoju i funkcjonowania handlu przygranicznego w postaci modeli, ukazanie znaczenia handlu przygranicznego dla rozwoju społeczno-ekonomicznego obszarów położonych w strefie oddziaływania granicy. W przygotowanej przeze mnie monografii:

- zdefiniowałam podstawy i kryterium wyróżnienia handlu przygranicznego jako samodzielnego typu handlu. Za kryterium jego wyróżnienia uznałam kryterium przestrzenne, ponieważ w świetle teoretycznych podstaw nauk ekonomicznych o handlu, handel przy-

graniczny jest typem handlu rozwijającym się w obszarach przygranicznych odgrywającym w tych terenach istotną rolę społeczno-ekonomiczną;

- na podstawie przeprowadzonej analizy określiłam najważniejsze cechy handlu przygranicznego, do których zaliczyłam: ograniczenie oddziaływania ekonomicznego i występowania do obszarów przygranicznych, legalny, ale nierejestrowany charakter, brak rejestracji przewożonych towarów w dokumentach celnych, zgodność zjawiska z normami i ulgami celnymi;
- jako główne przyczyny rozwoju handlu przygranicznego wskazałam różnice między sąsiadującymi krajami w zakresie: cen towarów o podobnym przeznaczeniu, jakości artykułów będących w sprzedaży oraz poziomu zaopatrzenia rynku;
- wykazałam, że handel przygraniczny będąc częścią międzynarodowych obrotów towarowych w postaci legalnego, lecz nierejestrowanego przewozu towarów przez granicę, stymulująco wpływa na poziom produkcji oraz przedsiębiorczość w obszarach przygranicznych;
- udowodniłam, że handel przygraniczny odgrywa bardzo istotną rolę z punktu widzenia rozwoju społeczno-ekonomicznego obszarów przygranicznych szczebla powiatowego i gminnego, poprzez: tworzenie miejsc pracy, wzrost poziomu przedsiębiorczości, wzrost dochodów lokalnych;
- dowiodłam, że handel przygraniczny jako zjawisko globalne charakteryzuje się odmiennym charakterem w zależności od zmian przenikalności granicy oraz różnic poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego sąsiadujących krajów.

4. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

4.1. Obszary badawcze

Prowadzone przeze mnie badania i analizy koncentrują się również wokół rozwoju pozarolniczych funkcji na obszarach wiejskich, ukazując to zagadnienie z różnych punktów widzenia. W szczególności badania dotyczą uwarunkowań rozwoju handlu na obszarach wiejskich, miejsca usług w rozwoju społeczno-ekonomicznym, a także możliwości i sposobów wykorzystania walorów obszarów wiejskich w rozwoju turystyki. W każdym z wyróżnionych pól można odnotować inną problematykę badawczą, jednakże wszystkie łączy cel, jakim jest poszukiwanie rozwiązań w zakresie rozwoju nowych funkcji społeczno-gospodarczych

w obszarach wiejskich. W moim dorobku można wyodrębnić następujące główne pola badawcze:

- Uwarunkowania rozwoju handlu w Polsce w okresie transformacji i integracji z UE (ze szczególnym uwzględnieniem wiejskich obszarów przygranicznych);
- Znaczenie usług w rozwoju lokalnym i regionalnym;
- Ekonomiczno-kulturowe determinanty rozwoju turystyki na obszarach wiejskich.

**Uwarunkowania rozwoju handlu w Polsce w okresie transformacji i integracji z UE
(ze szczególnym uwzględnieniem wiejskich obszarów przygranicznych)**

W Polsce handel i usługi odegrały szczególną rolę w procesie dostosowywania się gospodarki, a także struktur społecznych i politycznych, do systemu rynkowego, w którym elementarnym prawem jest dopasowanie się podaży do popytu. Zachodziły zmiany w kierunku kształtowania się rynku konsumenta, w przeciwieństwie do okresu gospodarki centralnie planowanej, gdy dominował rynek producenta. Po roku 1989 obserwowano na terenie całej Polski, ale w szczególności na obszarach przygranicznych, gwałtowne procesy przemian w sferze handlu, w znacznie mierze żywiłowe, praktycznie pozostające poza kontrolą państwa, zarówno w sferze organizacyjnej, jak i finansowej. Rezultatem niedostatecznie kontrolowanego rozwoju handlu i usług był wzrost udziału nieformalnej sfery gospodarki. W nowych warunkach szczególnego znaczenia nabierały mobilne formy handlu, w tym podmioty prowadzące drobny handel przenośny i handel obwoźny, głównie na bazarach, między innymi z wykorzystaniem stałych stanowisk. Wobec rosnącej wymiany towarowej z podmiotami zagranicznymi (osobami fizycznymi i prawnymi), coraz liczniej powstawały wyżej zorganizowane formy handlu międzynarodowego, w tym: przedsiębiorstwa handlu zagranicznego, targi międzynarodowe, wolne obszary celne. Był to jednocześnie bardzo trudny okres dla detalicznego handlu sklepowego, szczególnie w obszarach przygranicznych, ponieważ ten typ handlu ponosił większe koszty zarówno utrzymania infrastruktury handlowej, jak i w zakresie obciążeń podatkowych. Zwięźłą analizę i ocenę tych zagadnień zawarłam w artykule: *Rozwój handlu i usług ...* (załącznik 3, punkt II.39).

W drugiej połowie lat 90. XX wieku odnotowano dalszy dynamiczny rozwój przedsiębiorczości branży handlowej w obszarach przygranicznych, czego efektem była poprawa warunków i poziomu życia ludności w strefie oddziaływania granicy. Zaobserwowano między innymi wzrost liczby nowych budynków mieszkalnych, rozwój branży hotelarsko-gastronomicznej, poprawę stanu infrastruktury komunikacyjnej i technicznej. Równoległe z pozytywnymi zmianami występowało wiele zjawisk negatywnych, takich jak dewastacja

przestrzeni miejskiej, w tym likwidacja wielu skwerów i miejsc zieleni w miastach i miejscowościach przygranicznych, zniszczenie obiektów publicznych, w tym przede wszystkim dworców, powstawanie na prywatnych posesjach nielegalnych, niekontrolowanych targowisk i inne. W okresie tym handel najdynamiczniej rozwijał się w lokalnych jednostkach administracyjnych położonych w strefie oddziaływania granicy, na terenie których znajdowały się przejścia graniczne. Oprócz bliskości granicy duży wpływ na rozwój handlu miały także czynniki dostępności komunikacyjnej oraz potencjału ludnościowego miejscowości. Dlatego handel przygraniczny obejmował swoim zasięgiem także duże aglomeracje, jak Katowice, Łódź i okolice, Warszawa, Szczecin, Poznań, oraz duże miasta położone w strefie oddziaływania granicy, w tym: Jelenia Góra, Wałbrzych, Białystok, Olsztyn, Lublin. Szczególne znaczenie odegrał w tym okresie handel targowiskowy, któremu poświęcona jest moja publikacja: *Przestrenny wymiar handlu transgranicznego ...* (załącznik 3, punkt II.7). W tym studium przeprowadziłam analizę zmian w zakresie handlu targowiskowego, której pierwszym etapem było zbudowanie modelu zmienności dla poszczególnych cech handlu targowiskowego, a następnie sformułowanie ogólnego modelu zmienności handlu targowiskowego dla poszczególnych województw. Wyróżniłam siedem typów zmienności (I, II i III – tendencje wzrostowe określonej cechy; IV, V i VI – tendencje spadkowe określonej cechy i VII – zmienne tendencje). Na podstawie przeprowadzonych badań stwierdziłam, że w zakresie rozwoju handlu targowiskowego wystąpiły zmienne tendencje, przy czym okresy wzrostu przeważały nad okresami spadków. Najczęściej początkowemu wzrostowi towarzyszył spadek w końcowym etapie okresu badawczego w zależności od regionu. Model zmienności handlu targowiskowego był również podstawą analizy zmian natężenia zjawiska w Polsce w latach 1999-2004. W przeprowadzonych badaniach terenowych odnotowałam w tym okresie zmniejszenie się znaczenia handlu targowiskowego w województwach pogranicza zachodniego i południowego, jednocześnie stwierdziłam wzrost natężenia działalności handlowej na wschodzie Polski. Ponadto wykazałam wzrost znaczenia handlu targowiskowego w województwach położonych w centralnej części kraju. Zagadnienia te zawarłam w artykule: *Zmiany natężenia handlu ...* (załącznik 3, punkt II. 28). W kolejnych latach koncentrowałam się głównie na takich zagadnieniach, jak: struktura towarowa handlu przygranicznego, udział handlu przygranicznego w obrotach towarowych z sąsiadującymi krajami oraz zasięg przestrzenny handlu przygranicznego. Wyniki analiz i studiów z zakresu tych problemów zawarte są między innymi w publikacjach: *Cross-Border Shopping ...* (załącznik 3, punkt II.26), *Struktura towarowa handlu przygranicznego...* (załącznik 3, punkt II.24), *The Share of Cross-Border Shopping*(załącznik 3, p.II.B.14), *Spatial Extent of Cross-Border ...*

...(załącznik 3, p.II.43), oraz w innych publikacjach wymienionych w załączniku 3 (punkty: II.11, II.15, II.16, II.17, II.18, II.19, II.20, II.21, II.22, II.23, II.27, II.29, II.30, II.32, II.33, II.38, II.40, II.41, II.42, II.44, II.51, II.55, II.57, II.58, II.59, II.60, II.61, II.62, II.63, II.64, II.65, II.67, II.68, II.71, II.73, II.76, II.78).

Podsumowując, jako szczególnie istotne efekty uzyskane w ramach tego pola badawczego uważam: określenie poziomu udziału handlu przygranicznego w międzynarodowej wymianie towarowej, zbadanie udziału handlu przygranicznego w obrotach towarowych Polski ze wschodnimi sąsiadami w zakresie: artykułów żywnościowych, nieżywnościowych i usług, przedstawienie struktury towarowej handlu przygranicznego w zależności od celu przekraczania granicy przez podróżnych, sformułowanie zasięgu występowania handlu przygranicznego oraz opracowanie tendencji zmian handlu targowiskowego w ujęciu regionalnym. Na uwagę zasługuje również wskazanie znaczenia handlu przygranicznego dla wiejskich obszarów położonych w strefie oddziaływania granicy.

Znaczenie usług w rozwoju lokalnym i regionalnym

Zajmując się zagadnieniami handlu przygranicznego, równolegle prowadziłam obserwacje i badania sektora usług na obszarach wiejskich, zarówno w wymiarze teoretycznym, jak i empirycznym. Kontynuacją analiz rozpoczętych w ramach doktoratu były badania społeczno-ekonomiczne i przestrzenne uwarunkowań korzystania z usług medycznych (załącznik 3, punkty: I.1, I.2, I.3, I.5). Doświadczenia zdobyte w czasie badań przeprowadzonych na terenach wiejskich powiatu piaseczyńskiego wykorzystałam w pracach nad założeniami systemu statystyki medycznej dla województwa pomorskiego (załącznik 3, punkt II.34), określeniem strefy podmiejskiej jako obszaru badań nad społeczno-przestrzennymi aspektami stanu zdrowia ludności (załącznik 3, punkt II.77), a także opracowując mapy dotyczące dostępności do usług medycznych, które opublikowane zostały w Atlasie Rzeczypospolitej Polskiej wydanym przez Głównego Geodetę Kraju (załącznik 3, punkty: II.95, II.96, II.97, II.98, II.99, II.100, II.101, II.102, II.103, II.104). Usługi, podobnie jak handel, należały do dziedzin życia społeczno-gospodarczego, które w latach 90. XX wieku rozwijały się najszybciej. W ramach tego tematu przeanalizowałam rolę usług w gospodarce w wybranych regionach kraju, w tym w woj. podkarpackim (załącznik 3, punkt II.53), podlaskim (załącznik 3, punkt II.36) oraz scharakteryzowałam regionalne zróżnicowanie rozwoju usług w Polsce (załącznik 3, punkty: II.37, II.38, II.52, II.54, II.56, II.70, II.72, II.74, II.75).

Jako najważniejsze osiągnięcie w ramach tego tematu uważam sformułowanie modelu zmienności funkcji obszarów wiejskich jako wielopłaszczyznowego i wieloetapowego proce-

su, w którym wraz z przemianami społeczno-ekonomicznymi zachodzi proces dostosowania się zakresu i sposobu wykorzystania przestrzeni wiejskiej dla celów gospodarczych. W publikacji *Zmienność i rozwój funkcji...* (załącznik 3, punkt II.31) zawarłam model zmienności funkcji obszarów wiejskich jako konsekwencję procesów gospodarczych i urbanizacyjnych. Wskazałam etapy rozwoju nowych funkcji społeczno-ekonomicznych, określając jednocześnie ich pozytywne i negatywne konsekwencje w wymiarze ekonomicznym, społecznym oraz przestrzennym dla obszarów wiejskich. Uwzględniając fakt, że dla realizacji działalności rolniczej i leśnej, jako podstawowych funkcji obszarów wiejskich, niezbędny jest odpowiedni areal gruntów, uznałam, że specyficzną cechą gospodarki wiejskiej jest jej powierzchniowy charakter. Jako czynniki przemian na obszarach wiejskich przyjął: różnice w procesie produkcji charakterystyczne dla działów miejskich i wiejskich na różnych poziomach rozwoju gospodarczego, zmiany czynników lokalizacji działalności gospodarczej, zmiany relacji między miastem i wsią będące efektem rozwoju infrastruktury transportowej i łącznościowej oraz zmieniające się w czasie relacje między miejscem zamieszkania a miejscem pracy.

Ekonomiczno-kulturowe determinanty rozwoju turystyki na obszarach wiejskich

W rozwoju nowych funkcji społeczno-gospodarczych na obszarach wiejskich bardzo ważne jest optymalne wykorzystanie zasobów środowiska lokalnego. Znajdujące się na obszarach wiejskich dobra przyrodnicze i kulturowe odgrywają istotną rolę z punktu widzenia rozwoju działalności gospodarczej bezpośrednio i pośrednio powiązanej z nowymi funkcjami społeczno-gospodarczymi. Dlatego przeanalizowałam na wybranych przykładach możliwość wykorzystania walorów obszarów wiejskich w kontekście rozwoju turystyki (załącznik 3, punkty: II.12, II.25, II.45, II.46, II.49, II.50, II.66). Jednak przystosowanie istniejących zasobów do nowych funkcji społeczno-ekonomicznych jest warunkowane możliwościami finansowymi ze względu na konieczność przeprowadzenia postępowania inwestycyjnego. Dlatego przeanalizowałam udział obszarów wiejskich w finansowaniu przez fundusze europejskie projektów dotyczących wykorzystania walorów kulturowych i przyrodniczych w latach 2007-2014 w skali Polski i w odniesieniu do wybranych województw (załącznik 3, punkty: II.10, II.13). Na podstawie przeprowadzonych studiów w ramach kierowanego przeze mnie projektu *Sposoby wykorzystania dóbr kultury ...* wskazałam na znaczne możliwości w zakresie przystosowywania zasobów obszarów wiejskich dla potrzeb turystyki. Jednocześnie z przeprowadzonych pod moim kierunkiem badań wynika, że na obszarach wiejskich województwa mazowieckiego fundusze strukturalne wykorzystywano w zakresie niewspółmiernym do istniejących zasobów. Jednocześnie wszędzie tam, gdzie pozyskano wsparcie finansowe dla pro-

wadzonych inwestycji w środowisku wiejskim, odnotowano pozytywny wpływ na rozwój społeczno-gospodarczy, zarówno w wymiarze lokalnym, jak i regionalnym (załącznik 3, p.II.9). Przeprowadzone studia pozwoliły na sformułowanie modeli wykorzystania dóbr kultury dla potrzeb rozwoju funkcji turystycznej na Mazowszu przy wsparciu z funduszy strukturalnych UE. W publikacji *Optymalne wykorzystanie dóbr kultury...* (załącznik 3, punkt II.48), przeprowadziłam analizę zagadnienia w dwóch ujęciach problemowych: (1) zróżnicowanie zasobów w zależności od ich zasięgu oddziaływania oraz funkcji, oraz (2), konieczność prowadzenia analizy zarówno z punktu widzenia korzyści materialnych, jak i niematerialnych. Ze względu na możliwości inwestycyjne oraz potencjał istniejących w środowisku wiejskim Mazowsza zasobów, uznałam za najbardziej właściwe realizowanie i finansowanie tych inwestycji, które zakładają pewną etapowość działań, mającą zasadnicze znaczenie dla optymalnego i pełnego wykorzystania obiektów. Uznałam, że największego wsparcia finansowego i merytorycznego potrzebują inwestycje podejmowane na poziomie lokalnym, ponieważ nawet najmniejsze działania w niewielkich społecznościach mogą przyczynić się do rozpoczęcia łańcucha zdarzeń mającego duży wpływ nie tylko na rozwój funkcji turystycznej, ale także na całościowy kształt zjawisk ekonomicznych i społecznych na obszarach wiejskich.

Reasumując, za najważniejsze osiągnięcie w ramach tej problematyki chciałabym wskazać sformułowane w postaci łańcucha przyczynowo-skutkowego, modele wykorzystania dóbr kultury dla potrzeb rozwoju funkcji turystycznej na Mazowszu przy wsparciu z funduszy strukturalnych UE. Wśród korzyści uzyskiwanych z inwestycji w zakresie przystosowania obiektów do realizacji nowych funkcji społeczno-gospodarczych, w tym turystycznej, wskazałam: powstawanie nowego produktu turystycznego i jego pozytywny wpływ na rozwój społeczno-ekonomiczny oraz promocję danej jednostki przestrzennej, aktywizację miejscowego kapitału społecznego, ludzkiego, rzeczowego i finansowego, współpracę społeczności lokalnej, a także podtrzymywanie i odnawianie zapomnianych tradycji.

4.2. Charakterystyka ilościowa dorobku publikacyjnego

Jestem autorką 110 prac o charakterze twórczym, z czego 105 zostało przygotowanych po uzyskaniu stopnia doktora. Na mój dorobek składają się 30 artykuły (w tym 3 we współautorstwie), 20 rozdziałów w monografiach, 19 pozycji pokonferencyjnych, 2 monografie, a także takie opracowania, jak: redakcje naukowe monografii, niepublikowane materiały przygotowane na zlecenie instytucji państwowych, postery, sprawozdania, recenzje, a także publikacje o charakterze popularyzatorskim oraz edukacyjnym.

Przed uzyskaniem stopnia doktora przygotowałam 5 prac, z czego opublikowano 3, w tym 1 pozycję zwartą mającą charakter raportu z badań liczącą 104 strony, 1 artykuł w języku angielskim oraz 1 materiał pokonferencyjny. Ponadto w ramach Centralnego Programu Badań Podstawowych, realizując zadania w podprogramach: 04.10.12 i 03.12.02 opracowałam we współautorstwie 2 materiały niepublikowane.

Po uzyskaniu stopnia doktora przygotowałam 105 prace, z czego 94 stanowią pozycje opublikowane, a 9 ma charakter niepublikowanych materiałów wewnętrznych przygotowanych na zlecenie takich instytucji państwowych, jak: Główny Urząd Ceł oraz Rządowe Centrum Studiów Strategicznych. Biorąc pod uwagę, że są to opracowania o istotnych treściach merytorycznych, mających charakter aplikacyjny zamieściłam je w moim dorobku.

Wśród materiałów opublikowanych chciałabym wyróżnić:

- dwie monografie, w tym jedna omówiona w punkcie 3;
- trzydzieści artykułów naukowych, z czego szesnaście opublikowano w języku polskim, a czternaście w języku angielskim, dwadzieścia siedem artykułów przygotowałam samodzielnie, a trzy we współautorstwie, przy czym mój udział był znaczący;
- dwadzieścia rozdziałów w monografiach, w tym w języku polskim piętnaście i pięć w języku angielskim;
- dziewiętnaście publikacji konferencyjnych, w tym piętnaście w języku polskim i cztery pozycje w języku obcym: angielskim i niemieckim; wśród siedmiu materiałów konferencyjnych mojego autorstwa pięć było recenzowanych;
- zredagowałam 2 monografie, w tym jedną samodzielnie w języku polskim i jedną we współautorstwie w języku angielskim.

Jeden z opracowanych przeze mnie materiałów naukowych został opublikowany w dwóch wersjach językowych: po polsku (załącznik 3, punkt II.39) i po angielsku (załącznik 3, punkt II.72). Nie ujmuję w statystyce mojego dorobku wersji angielskiej tego materiału, ponieważ został on opublikowany w materiałach konferencyjnych i jest przeze mnie traktowany jako forma popularyzacji moich badań.

W mojej bibliografii dominują opracowania naukowe opublikowane w renomowanych czasopismach i monografiach, wśród których szczególne znaczenie odgrywają tytuły, o profilu społeczno-ekonomicznym o tematyce wiejskiej. Są to: *Economic Journal of Polish Agricultural Universities*, *Topic: Economics*, *Acta Scientiarum Polonorum Oeconomia*, *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Agrobiznesu i Rolnictwa*, *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego* *Polityki Europejskie, Finanse i Marketing*, *Prace Nauko-*

we Katedry Polityki Europejskiej i Marketingu *Annals of Marketing Management & Economics*. Artykuły opublikowałam także w czasopismach naukowych kilku uczelni ekonomicznych, jak: Prace Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Geopolitical & Economic Research on Central & Eastern Europe Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Zeszyty Naukowe *Przekształcenia regionalne struktur funkcjonalno-przestrzennych* Uniwersytetu Wrocławskiego. Ważne znaczenie w moim dorobku stanowią rozdziały i artykuły w monografiach: Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Uniwersytetu Łódzkiego, Państwowej Wyższej Szkoły w Białej Podlaskiej oraz Instytutu Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur w Warszawie.

Spośród wszystkich moich prac opublikowanych po doktoracie (105) prawie 25% stanowią pozycje w języku obcym (24), wśród których należy wyróżnić opublikowane za granicą, w tym: na Litwie: Aleksandras Stuginskis University in Kaunas (University Proceedings of the 7th International Scientific Conference: Rural Development), na Słowacji: Slovak University of Agriculture in Nitra (Proceedings of the International Scientific Conference Marketing and Finance in Agribusiness, Section New Trends In Finance), w Niemczech: Institut für Stadtentwicklung und Wohnen, Frankfurt n/Oder (Grenzstadte auf dem Weg in eine europaische Region) oraz w Rumunii: Universitatii din Oradea (Political Geography Studies in Central and Eastern Europe).

Mój dorobek naukowo-badawczy na dzień 1.11.2016 w ujęciu wskaźnikowym przedstawia się następująco:

Sumaryczny impact factor według listy Journal Citation Reports (JCR)	Brak
Liczba cytowań według bazy	Web of Science (W0S) Brak
	SCOPUS 1
	Publish or Perish 175
	Google Scholar 118
Indeks Hirscha według bazy	Web of Science (W0S) Brak
	SCOPUS 1
	Publish or Perish 7
	Google Scholar 7

Tabela 1. Liczba publikacji Haliny Powęskiej według kategorii przed i po uzyskaniu stopnia doktora

Kategoria	Przed uzyskaniem stopnia doktora			Po uzyskaniu stopnia doktora		
	w języku polskim	w języku obcym	Razem	w języku polskim	w języku obcym	Razem
Monografie naukowe autorskie				2		2
Pozycje zwarte	1		1			
Redakcja naukowa monografii				1	1	2
Rozdziały w monografiach				15	5	20
Artykuły naukowe		1	1	16	14	30
Materiały konferencyjne	1		1	15	4	19
Ekspertyzy				2		2
Dokumenty wewnętrzne	2		2	7		7
Postery, recenzje, sprawozdania				7		7
Mapy				10		10
Inne				6		6
Łącznie	4	1	5	81	24	105
Razem			110			

Źródło: opracowanie własne na podstawie wykazu publikacji (załącznik 3)

Liczba punktów uzyskanych po doktoracie według systemu oceny parametrycznej MNiSW w dniu 1.10.2016 wyniosła: 399,5.

4.3. Wykonane projekty

Bardzo ważne znaczenie dla realizacji moich badań miały projekty badawcze oraz zadania statutowe, w których uczestniczyłam w różnym charakterze. Projekty, w których pełniłam funkcję kierownika, to:

- *Sposoby wykorzystania dóbr kultury dla potrzeb rozwoju funkcji turystycznej na Mazowszu przy wsparciu z funduszy strukturalnych*, projekt realizowany w ramach Konkursu Dotacji organizowany przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna (DKS/DEF-III/POPT/341/08), 2008; efektem tego projektu jest publikacja pod moją redakcją pt: „Sposoby wykorzystania dóbr kultury dla potrzeb rozwoju funkcji turystycznej na Mazowszu przy wsparciu z funduszy strukturalnych”, w której oprócz redakcji jestem autorem trzech artykułów.
- *Przestrzenny wymiar handlu transgranicznego w Polsce w latach 1992-98*; Projekt KBN – 6 POE 4030 16, realizowany w okresie 01.07.1999 – 30.11.2001; efektem studiów i analiz przeprowadzonych w ramach tego projektu jest autorska monografia pt: „Przestrzenny wymiar handlu transgranicznego w Polsce w ostatniej dekadzie XX wieku”.

Projekty badawcze, w których prowadziłam badania jako wykonawca bądź podwykonawca, to:

- *Podstawy rozwoju zachodnich i wschodnich obszarów przygranicznych Polski*; Projekt badawczy KBN nr 6 6130 92 03, realizowany w latach 1993–1995. Jako wykonawca współuczestniczyłam w ramach tego projektu w realizacji następujących obszarów problemowych: Zróżnicowanie form i zakresu działalności na bazarach pogranicza zachodniego (1992), Handel i usługi gastronomiczne w obszarach przygranicznych – granica zachodnia (1992), Handel i usługi gastronomiczne w obszarach przygranicznych – granica wschodnia i południowa (1993), Podstawowe funkcje i strefy oddziaływania przejść granicznych: Kostrzyn, Słubice, Świecko, Gubin (1994). Pierwsze trzy z wymienionych wyżej obszarów badawczych prowadziłam wspólnie i pod kierunkiem prof. A. Werwickiego, natomiast ostatni z wymienionych tematów badawczych realizowałam z dr Komornickim (obecnie w stopniu profesora), przy udziale studentów WGiSR UW;
- *Geopolityczny wymiar polskiej przestrzeni społeczno-gospodarczej*, Projekt badawczy KBN – 6 P04E 5310 realizowany w latach 1997-1999; w ramach tego projektu przeprowadziłam w 1997 roku na Zamojszczyźnie badania na temat: Handel przygraniczny jako stymulator rozwoju społeczno-ekonomicznego oraz przemiany struktury przestrzennej przemysłu na terenie wschodniej Polski;
- *Wschodnia strefa aktywności gospodarczej (WSAG)*, Komitet Integracji Europejskiej, program PHARE/FIESTA II – PL 9316; realizowany w latach 1997-1999; w tym projekcie koordynowałam prace organizacyjne oraz prowadziłam badania na temat: Zróżnicowanie form i zakresu działalności na bazarach pogranicza południowo-wschodniego;
- *Stopień wykorzystania ulg i norm celnych w ruchu osobowym oraz poziom ich przekraczania*; 2001; Projekt badawczy organizowany i finansowany przez Główny Urząd Ceł, byłam współautorem metodyki badań, w tym opracowałam: koncepcję i harmonogram badań, instrukcję dla funkcjonariuszy wypełniających ankietę, projekt kwestionariusza ankiety dla władz samorządowych miast, gmin i powiatów przygranicznych, koncepcję tabel bazowych oraz przeprowadziłam badania pilotażowe. Dane uzyskane z badania ankietowego uwzględniłam i wykorzystałam w opracowaniach naukowych na temat struktury towarowej oraz zasięgu handlu przygranicznego;

- *Wandel in Ostmitteleuropaischen Grenzeregionen*; 2003, projekt koordynowany i finansowany przez Institut für Landeskunde Leipzig; byłam podwykonawcą w zakresie realizacji metodologii badań po polskiej stronie zewnętrznej granicy Unii Europejskiej.

Zadania statutowe, w których uczestniczyłam jako wykonawca to:

- *Przejścia graniczne jako ośrodki wymiany handlowej*, IGiPZ PAN, 1993;
- *Transformacja i restrukturyzacja handlu i usług pogranicza zachodniego i wschodniego*, IGiPZ PAN, 1995-1996;
- *Polityka regionalna w okresie przekształceń*, IGiPZ PAN, 1998;
- *Rozwój usług w Polsce w latach 90. XX wieku*, IGiPZ PAN, 1998-1999;
- *Zróżnicowanie regionalne rozwoju sektora usług w Polsce w okresie transformacji*, IGiPZ PAN, 2000-2002;
- *Nowe mechanizmy lokalizacji przedsiębiorstw w miastach i obszarach zurbanizowanych*, IGiPZ PAN, 2003-2004;
- *Rozwój obszarów wiejskich*, Wydział Nauk Ekonomicznych, SGGW w Warszawie, 2003-2011.

W ramach Centralnych Programów Badań Podstawowych realizowałam tematy:

- Dobór metod wieloczynnikowej analizy przestrzennej na potrzeby systemu SINUS (współautor i kierownik zadania: dr M. Baranowski), 1988, Centralny Program Badań Podstawowych 04.10: Podprogram 04.10.12: System informacji o środowisku przyrodniczym; Grupa tematyczna: Metody przetwarzania i prezentacji danych; współrealizacja zadania: Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego;
- Społeczno-przestrzenne uwarunkowania sposobu korzystania z usług medycznych, 1988, Centralny Program Badań Podstawowych 03.12: Grupa tematyczna 03. Uwarunkowania przestrzenne rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, Temat 02: Przestrzenna organizacja usług zdrowotnych na tle struktury demograficznej oraz zjawiska umieralności: (kierownik zadania: dr L. Mazurkiewicz, współautorzy zadania: dr L. Mazurkiewicz, dr J. Malczewski, mgr H. Powęska).
- Dostępność przestrzenna usług medycznych a zachowania medyczne ludności, 1989, Centralny Program Badań Podstawowych 03.12: Grupa tematyczna 03. Uwarunkowania przestrzenne rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, Temat 02: Przestrzenna organizacja usług zdrowotnych na tle struktury demograficznej oraz zjawiska umieralności: (kierownik

zadania: dr L. Mazurkiewicz, współautorzy zadania: dr L. Mazurkiewicz, dr J. Malczewski, mgr H. Powęska).

Wiedzę i doświadczenie zdobyte w ramach projektów badawczych wykorzystywałam i upowszechniałam w cyklu zajęć dydaktycznych oraz na wielu konferencjach naukowych, na których prezentowałam wyniki swoich badań.

4.4. Konferencje naukowe

4.4.1. Merytoryczne uczestnictwo w konferencjach naukowych

W celu wymiany poglądów, pogłębienia zakresu merytorycznego prowadzonych badań oraz prezentacji ich wyników, uczestniczyłam w ponad 70 konferencjach naukowych (w tym w 21 o zasięgu międzynarodowym) oraz w wielu seminariach. Do najważniejszych konferencji, w których brałam udział należą:

1. XXIII Kongres Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu: *Biogospodarka w rozwoju wsi i agrobiznesu*, 7-9.09.2016, Biała Podlaska, uczestnictwo z referatem;
2. XXVI Zjazd Katedr Marketingu, Handlu i Konsumpcji: *Współczesne paradygmaty w marketingu, handlu i konsumpcji*, 18-20.09.2016, Warszawa, udział w obradach;
3. International Scientific Conference on *The Society and Economy of EU Rural Areas*; Faculty of Economic Sciences, WULS-SGGW, 18.03.2016 r., Warsaw, uczestnictwo z referatem;
4. The 15th 'Lodz' International Conference on Political Geography: *Borderlands of Nations, Nations of Borderlands*, 14-16.09.2016, Złotniki Lubańskie (Poland) – Bautzen (Germany), udział w dyskusji;
5. Konferencja Naukowa Instytutu Badań, Konsumpcji i Koniunktur w Warszawie przy współpracy Polskiej organizacji Handlu i Dystrybucji: *Dylematy zrównoważonego rozwoju*, 7.09.2016, Warszawa, udział w obradach;
6. Konferencja Naukowa Instytutu Badań, Konsumpcji i Koniunktur w Warszawie przy współpracy Polskiej Organizacji Handlu i Dystrybucji: *Przedsiębiorstwa handlowe. Strategie, Innowacje, relacje biznesowe*, 18.01.2016, Warszawa, udział w dyskusji;
7. Konferencja Naukowa: *Globalne i Narodowe bezpieczeństwo Finansowe*, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, 13.04.2016 r., Warszawa, udział w obradach;
8. Konferencja Naukowa: *Ceny w sektorze rolno-żywnościowym i w jego otoczeniu*, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, 2.12.2015 r., Warszawa, udział w obradach;
9. International Scientific Conference on *Trends in Regional Development in the EU Countries 2015* (videoconference), Faculty of Economic Sciences, WULS-SGGW, Warsaw (Poland) – Jelgava (Latvia), 24.09.2015 r., udział w obradach;
10. International Scientific Conference on *Marketing Management*, Faculty of Economic Sciences, WULS-SGGW, 18.06.2015 r., udział w obradach;

11. The 7th International Scientific Conference; Rural Development 2015: *Towards the Transfer of Knowledge, Innovations and Social Progress*, The Aleksandras Stulginskis University, 19-20.11.2015r., Lithuania, Kaunas, uczestnictwo z referatem;
12. International Scientific Conference: *Challenges and Opportunities for Academic Research Networking based on EU Funding*; SGGW-WULS, Centre for Innovation Management and Enterprise, University of East London, 19.05.2015r., Warsaw, uczestnictwo z referatem;
13. International Scientific Conference: *Academic Education and Research for Entrepreneurship*; SGGW-WULS, Centre for Innovation Management and Enterprise, University of East London; 18.05.2015r., Warsaw, uczestnictwo z referatem;
14. XX Konferencja Naukowa Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu: *Problemy ekonomii, polityki ekonomicznej i finansów publicznych*, 2-4.09.2015 r., Karpacz, uczestnictwo z referatem;
15. XXI Ogólnopolska Konferencja Naukowa Katedry Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie: *Uwarunkowania i czynniki rozwoju handlu międzynarodowego*, 16.11.2015 r., Kraków, uczestnictwo z referatem;
16. Konferencja Naukowa Instytutu Badań, Konsumpcji i Koniunktur w Warszawie przy współpracy Polskiej organizacji Handlu i Dystrybucji: *Handel niezależny i sieciowy w Polsce wobec wyzwań gospodarki opartej na wiedzy*, 2.03.2015 r., Warszawa, udział w dyskusji;
17. XX Ogólnopolska Konferencja Naukowa Katedry Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie: *Liberalizacja i protekcyjizm we współczesnym handlu międzynarodowym*, 18.11.2014 r., Kraków, uczestnictwo z referatem;
18. Międzynarodowa Konferencja Naukowa: *Rolnictwo, gospodarka żywnościowa, obszary wiejskie*, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, 11.04.2014 r., Warszawa, udział w dyskusji;
19. Konferencja Naukowa: *Rolnictwo, gospodarka żywnościowa, obszary wiejskie*, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, 11.04.2014 r., Warszawa, udział w obradach;
20. Konferencja Naukowa: *Globalne problemy Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej*, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, 26-27.06.2014 r., Warszawa, udział w obradach;
21. Międzynarodowa Konferencja Naukowa: *Nauki ekonomiczno-rolnicze w kontekście zmieniających się potrzeb człowieka*; Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, 10-11.05.2013 r., Warszawa, udział w obradach;
22. Międzynarodowa Konferencja Naukowa: *Ekonomiczne i prawne mechanizmy wspierania i ochrony rolnictwa rodzimego w Polsce i w innych państwach Unii Europejskiej*, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego, 10-11.05.2013 r., Warszawa, udział w obradach;
23. XIX Ogólnopolska Konferencja Naukowa Katedry Handlu Zagranicznego Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie: *Tradycyjne i nowe kierunki rozwoju handlu międzynarodowego*, 18.11.2013 r., Kraków, uczestnictwo z referatem;
24. XVIII Konferencja Naukowa Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu: *Problemy ekonomii, polityki ekonomicznej i finansów publicznych*, 2-4.09.2013 r., Karpacz, udział w dyskusji;

25. XX Kongres Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu: *Agrobiznes i obszary wiejskie w rozwoju regionalnym*, 4-6.09.2013 r., Rzeszów, uczestnictwo z referatem;
26. International Scientific Conference on *Marketing Management*, Faculty of Economic Sciences, WULS-SGGW, Warsaw, 5.06.2013 r., udział w obradach;
27. Konferencja Naukowa Instytutu Badań, Konsumpcji i Koniunktur w Warszawie przy współpracy Polskiej organizacji Handlu i Dystrybucji: *Przedsiębiorstwa sektora handlu i usług w okresie spowolnienia gospodarki*; 11.03.2013 r., Warszawa, udział w dyskusji;
28. Konferencja Naukowa Instytutu Badań, Konsumpcji i Koniunktur w Warszawie przy współpracy Polskiej organizacji Handlu i Dystrybucji: *Spółeczna odpowiedzialność handlu - nowe wyzwania*, 20.02.2012 r., Warszawa, udział w obradach;
29. Konferencja Naukowa Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu: *Nowe trendy w dystrybucji produktów żywnościowych – gastronomia, handel detaliczny, E-Commerce*, 11.12.2012 r., Poznań, udział w dyskusji;
30. XIX Kongres Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu: *Obszary wiejskie i agrobiznes w warunkach zmieniającej się koniunktury gospodarczej*, 5-7.09.2012, Białystok, uczestnictwo z referatem;
Na XIX Kongresie SERiA odbywającym się w 2012 roku na Wydziale Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu w Białymstoku uzyskałam Dyplom za wyróżniający poziom naukowy i prezentację artykułu.
31. Konferencja Naukowa: *50-lecie Wspólnej Polityki Rolnej – stan i perspektywy rozwoju*, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, 15.11.2012 r., Warszawa, udział w obradach;
32. The 13th 'Lodz' International Conference on Political Geography: *The Eastern Dimension of the United Europe, Political and Economic Aspects of the Eastern Politics of the European Union Borderlands of Nations, Nations of Borderlands*, Chełm (Poland)-Łuck (Ukraine), 2012, uczestnictwo z referatem;
33. Ogólnopolska Konferencja Naukowa: *Turystyka i rekreacja – współczesne wyzwania, obszary i problemy badawcze*, AWF Warszawa, 30.11.2012 r., uczestnictwo z referatem;
34. Konferencja Naukowa: *Budżet zadaniowy w jednostkach realizujących zadania z zakresu rolnictwa i środowiska*, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, 23.11.2011 r., Warszawa, udział w dyskusji;
35. Konferencja Naukowa: *Koncepcja systemu ewaluacji polityki naukowej w Polsce*, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, 3.12.2010, Warszawa, udział w dyskusji;
36. XVI Kongres Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu: *Agrobiznes w warunkach globalizacji*, 8-10.09. 2009 r., Olsztyn, uczestnictwo z referatem;
37. Konferencja Naukowa: *Współczesne koncepcje marketingowe*, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, 5-6.11.2009 r., Warszawa, udział w dyskusji;
38. Konferencja Naukowa: *Osiągnięcia i bariery w rozwoju turystyki wiejskiej*, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, 20.06.2008 r., Warszawa, udział w dyskusji;
39. Konferencja Naukowa: *Spółeczno-ekonomiczne uwarunkowania rozwoju agroturystyki*, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie oraz Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Warszawie, 27.04.2008 r., Warszawa, uczestnictwo z referatem;

40. Konferencja Naukowa: *Produkty marketingowe w rozwoju lokalnym i regionalnym*, Wydział Nauk Ekonomicznych SGGW w Warszawie, 23.11.2007 r., Warszawa, uczestnictwo z referatem;
41. Polsko-Białoruska Konferencja Naukowo-Metodyczna: *Ruch graniczny w kontekście rozszerzania Unii Europejskiej*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, 24-25.05.2007r., Roskosz k/Białej Podlaskiej, uczestnictwo z referatem;
42. Konferencja Naukowa: *Rola Podmiotów Gospodarczych, Instytucji i Społeczności Lokalnych w Zrównoważonym Rozwoju Wsi i Rolnictwa*, Wydział Ekonomiczno-Rolniczy, SGGW w Warszawie, 20.01.2006r., Warszawa, uczestnictwo z referatem;
43. Konferencja Naukowa: *Rola samorządu w zarządzaniu rozwojem lokalnym i regionalnym*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, 28.04.2006r., Biała Podlaska, uczestnictwo z referatem;
44. XII Kongres Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu: *Rolnictwo i gospodarka żywnościowa w UE - wyzwania i szanse*, 21-32.09. 2005 r., Warszawa, uczestnictwo z referatem;
45. The 9th 'Lodz' International Conference on Political Geography: *The Role of Borderlands in United Europe. The Borderlands and Integration Processes*, Wigry (Poland)-Vistitis (Lithuania), 2004, uczestnictwo z referatem;
46. International Scientific Conference: *Central and Eastern Europe at the Threshold of the European Union – an Opening Balance*, University of Rzeszów, Arłamów, 23-26.05.2004 r., uczestnictwo z referatem;
47. Polsko-węgierskie seminarium geograficzne: *Spatial aspects of socio-economics transformation of Poland and Hungary in the process of European integration*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Karpacz 24-29.09.2000 r., uczestnictwo z referatem;
48. Deutsch-polnische Arbeitstagung: *Grenzstädte auf dem Weg in eine europäische Region*, Institut für Stadtentwicklung und Wohnen, Land Brandenburg, Frankfurt (Oder), 27.09.2001r, uczestnictwo z referatem;
49. The 29th International Geographical Congress, Commission on the World Political Map: *Changing Political Mosaics of the World: Processes of Integration and Disintegration*, Kanghwa, South Korea, 8-13.08.2000r., uczestnictwo z referatem;
50. International Scientific Conference: *Eastern Borders of European Integration Processes*, Faculty of Economics, The Maria Curie-Skłodowska University, Branch in Rzeszów, 21-25.05.2000 r., Polańczyk, uczestnictwo z referatem;
51. Konferencja Naukowa: *Przekształcenia regionalnych struktur funkcjonalno-przestrzennych. Polskie regiony w procesie integracji europejskiej*, Instytut Geograficzny Uniwersytetu Wrocławskiego, 23-24.10.2000, Wrocław, uczestnictwo z referatem;
52. The VII Ukrainian-Polish Seminar: *National and Regional Peculiarities of the Reformation of Socio-economic Relations and Regulation of Ecological Processes in Ukraine and Poland*, Institute of Economics, Ukrainian National Academy of Sciences, Institute of Geography Polish Academy of Sciences, 15-20.09.1997r., Odessa, uczestnictwo z referatem;

53. Międzynarodowa Konferencja Naukowa: *Spoleczne koszty migracji transgranicznych*, Wydział Ekonomii w Rzeszowie, UMCS, 19-23.05.1997r., Polańczyk, uczestnictwo z referatem;
54. Konferencja Naukowa: *Problemy transformacji struktur regionalnych w procesie zmian systemu gospodarowania i integracji europejskiej*, Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie oraz Sekcja Gospodarki Przestrzennej Komisji Nauk Ekonomicznych PAN, Oddział w Krakowie, 10-11.10.1997 r., Myczkowce, uczestnictwo z referatem;
55. Międzynarodowa konferencja Naukowa: *Polska – Ukraina. Problemy współpracy regionalnej. Doświadczenia Euroregionu Bug*, Politechnika Lubelska oraz UMCS, 17-20.04.1997r., Nałęczów, udział w dyskusji;
56. Konferencja Naukowa: *Geopolityczne znaczenie polskiej granicy wschodniej*, Instytut Geografii I Przestrzennego Zagospodarowania PAN, 7.12.1996r, Warszawa, uczestnictwo z referatem;
57. VI polsko-niemieckie seminarium pt.: *Problemy polsko-niemieckiej współpracy przygranicznej – analiza, ocena, perspektywy*, Instytut Geografii I Przestrzennego Zagospodarowania PAN, 10-12.03.1994r., Radzików k/Warszawy, uczestnictwo z referatem;
58. Polsko-Rosyjskie Seminarium Naukowe: *Problemy współpracy przygranicznej między Polską a Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej*, Instytut Geografii I Przestrzennego Zagospodarowania PAN, 10-12.04.1994 r., Stare Jabłonki, uczestnictwo z referatem;
59. IV Seminarium Polsko-Ukraińskie: *Problemy polsko-ukraińskiej współpracy przygranicznej*, Instytut Geografii I Przestrzennego Zagospodarowania PAN, 3-6.09.1994 r., Okuninka k/Włodawy, uczestnictwo z referatem;
60. Międzynarodowa Konferencja Naukowa (z udziałem przedstawicieli Rosji, Łotwy, Białorusi, Ukrainy, Czech, Węgier, Niemiec i Holandii): *Polska i jej współdziałanie transgraniczne z sąsiadami – zjawiska, tendencje i doświadczenia*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, 4-12.05.1994, Warszawa-Szklarska Poręba-Bochołt, uczestnictwo z referatem;
61. Konferencja Naukowa: *Zdrowie a środowisko*, Zakład Geografii Ekonomicznej UMCS, 14-15.09.1993 r., Lublin, prezentacja posteru;
62. Konferencja Naukowa: *Problematyka zachodniego obszaru pogranicza*, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, 16-17.10.1992 r., Zielona Góra, uczestnictwo z referatem.

4.4.2. Prowadzenie sesji oraz członkostwo w komitetach programowych i organizacyjnych konferencji

W Konferencji naukowej *Rola Podmiotów Gospodarczych, Instytucji i Społeczności Lokalnych w Zrównoważonym Rozwoju Wsi i Rolnictwa* zorganizowanej przez Katedrę Polityki Agrarnej i Marketingu (obecnie: Katedra Polityki Europejskiej, Finansów Publicznych i Marketingu), Wydział Ekonomiczno-Rolniczy (obecnie Wydział Nauk Ekonomicznych), SGGW w Warszawie, która odbyła się w Warszawie w dniu 20.01.2006 r. byłam członkiem Komitetu Programowego oraz prowadziłam sesję naukową pt.: „Rozwój funkcji turystycznej

na obszarach wiejskich”. Byłam członkiem komitetów organizacyjnych następujących międzynarodowych konferencji naukowych:

- International Scientific Conference: *Academic Education and Research for Entrepreneurship*, Faculty of Economic Sciences, SGGW-WULS, Centre for Innovation Management and Enterprise, University of East London, Warsaw, 18.05.2015 r.;
- International Scientific Conference on: *Challenges and Opportunities for Academic Research Networking based on EU Funding*, Faculty of Economic Sciences, SGGW-WULS, Centre for Innovation Management and Enterprise, University of East London, Warsaw, 19.05.2015 r.;
- International Scientific Conference on the Society and Economy of EU Rural Areas, 18.03.2016 r., Faculty of Economic Sciences, SGGW WULS.

Byłam także członkiem komitetów organizacyjnych konferencji naukowych organizowanych pod kierunkiem prof. M. Adamowicza przez Katedrę Polityki Agrarnej i Marketingu (obecnie: Katedra Polityki Europejskiej, Finansów Publicznych i Marketingu), Wydział Ekonomiczno-Rolniczy (obecnie Wydział Nauk Ekonomicznych), SGGW w Warszawie w latach 2003-2009.

4.5. Wykonane ekspertyzy i recenzje

4.5.1. Ekspertyzy

W związku z prowadzeniem studiów i analiz na temat handlu przygranicznego poproszono mnie o wykonanie następujących ekspertyz:

- *Opinia w sprawie następstw wprowadzania w życie Rozporządzeń Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 23 grudnia 1997r. i 30 grudnia 1997 r.*, luty 1998 r., ekspertyza dla Rządowego Centrum Studiów Strategicznych;
- *Ograniczenie natężenia transgranicznych kontaktów handlowych pomiędzy Polską a jej wschodnimi sąsiadami – przyczyny i skutki*, marzec 1998 r., ekspertyza dla Rządowego Centrum Studiów Strategicznych.

4.5.2. Recenzja międzynarodowego projektu badawczego

Moje doświadczenia w zakresie badań naukowych na temat obszarów przygranicznych zostały dostrzeżone przez Departament Instrumentów Polityki Naukowej Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, które powierzyło mi w 2009 roku wykonanie recenzji projektu: pt. „Instytucje i organizacje a handel przygraniczny: postrzeganie odmienności na wschodniej

i zachodniej granicy Polski”. Był to wniosek o przyznanie środków finansowych na realizację projektu międzynarodowego na lata 2010-2013 (MNiSW-DPN-WPM-5150-2478-2/AP/09) realizowanego w ramach *European Comparisons in Regional Cohesion Dynamics and Expressions (EuroCORECODE)*.

4.5.3. Recenzje publikacji naukowych

Wykonałam ponad 20 recenzji publikacji naukowych, w tym artykułów w czasopismach naukowych oraz rozdziałów w monografiach.

Recenzowane przeze mnie artykuły zostały opublikowane w następujących czasopismach:

- *ACTA Scientiarum Polonorum Oeconomia*, czasopismo naukowe polskich uczelni przyrodniczych;
- *Annals of Marketing Management & Economics*, International Journal, Warsaw University of Life Sciences – SGGW;
- *Studia Regionalne i Lokalne*, Biała Podlaska PWSZ im. Jana Pawła II.

Recenzowałam rozdziały w następujących monografiach:

- *Uwarunkowania rozwoju grom przedsiębiorczości w agrobiznesie na terenie województwa mazowieckiego*, 2007, M. Adamowicz (red.), Prace Naukowe Nr 42, Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu, Wydział Ekonomiczno-Rolniczy SGGW w Warszawie;
- *Produkty marketingowe w rozwoju lokalnym i regionalnym*, 2007, M. Adamowicz (red.), Prace Naukowe Nr 41, Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu, Wydział Ekonomiczno-Rolniczy SGGW w Warszawie;
- *Wiejskie gospodarstwa domowe w obliczu problemów transformacji, integracji i globalizacji*, 2004, M. Adamowicz (red.), Prace Naukowe Nr 33, Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu, Wydział Ekonomiczno-Rolniczy SGGW w Warszawie.

Ponadto wykonałam 35 recenzji prac licencjackich.

4.6. Współpraca międzynarodowa i staże zagraniczne

W dotychczasowej pracy naukowo-badawczej współpracowałam z ośrodkami badawczymi w kraju i za granicą, co znalazło odzwierciedlenie we wspólnych konferencjach naukowych oraz odbytych stażach naukowych. Tu szczególne znaczenie miały dwustronne kontakty transgraniczne z partnerami ze Słowacji, Niemiec oraz Wielkiej Brytanii. W latach 1999-2001 byłam członkiem polsko-słowackiego zespołu naukowego realizującego projekt: *Společno-ekonomické aspekty kształtowania się nowych struktur regionalnych w Polsce i na Słowacji*. Celem projektu była analiza porównawcza społeczno-geograficznych aspektów

przemian struktur regionalnych na różnych szczeblach podziału administracyjnego ze szczególnym uwzględnieniem obszarów przygranicznych. W latach 2000-2001 byłam członkiem międzynarodowego zespołu realizującego zagadnienie: *Przemiany w regionach przygranicznych Europy Środkowo-Wschodniej (Wandel in ostmittel-europäischen Grenzregionen)*, koordynowanego przez Leibnitz – Institut für Länderkunde z Lipska. W skład zespołu wchodziła przedstawiciele z placówek naukowo-badawczych z Niemiec, Polski, Ukrainy, Białorusi i Rosji (Obwodu Kaliningradzkiego). W ramach tego projektu przygotowałam metodologię badań terenowych prowadzonych w obszarach przygranicznych Polski. W 2015 roku współpracowałam z kolegami z Centre for Innovation Management and Enterprise University of East London, czego efektem były zorganizowane wspólnie dwie konferencje naukowe z moimi wystąpieniami oraz odbycie stażu naukowego, w czasie którego, oprócz pobytu w placówkach naukowych, zrealizowałam także badania terenowe na temat poziomu wykorzystania lokalnych zasobów dla rozwoju turystyki jako funkcji społeczno-gospodarczej w dystrykcie Thanet w hrabstwie Kent.

Odbyte staże naukowe w zagranicznych uczelniach i w placówkach badawczych w porządku chronologicznym:

- **16.01.-15.02.1992 r., Wielka Brytania;** Queen Mary and Westfield College, University of London, prowadzenie konsultacji i badań porównawczych dotyczących przestrzennych i społeczno-ekonomicznych uwarunkowań korzystania z usług medycznych w różnych środowiskach;
- **16-29.09.1993 r., Finlandia,** Department of Geography, University of Oulu; Department of Geography, University of Helsinki; Department of Geography, University of Joensuu. Problematyka wyjazdu dotyczyła funkcjonowania systemu usług medycznych w Finlandii, celem wyjazdu było również zapoznanie się z działalnością instytucji realizujących programy z zakresu przestrzennych aspektów korzystania z usług medycznych;
- **24.09.-1.10.1995 r., Szwecja,** Department of Social and Economic Geography, Lund University; NORDPLAN, Stockholm; Department of Human Geography, University of Stockholm. Celem wyjazdu do Szwecji były konsultacje z zakresu przestrzennych aspektów rozwoju usług w Nordic School of Planning oraz na Wydziałach Geografii w Sztokholmie i w Lund;
- **14-25.02.2000 r., Wielka Brytania,** School of Slavonic and East European Studies, University College London, wyjazd poświęcony był badaniu uwarunkowań geopolitycznych przeobrażeń społeczno-gospodarczych w Europie Środkowej i Wschodniej;

- 2-27.08.2015 r., *Wielka Brytania*, University of East London, Centre for Innovation, Management and Enterprise. W czasie wyjazdu uczestniczyłam w dyskusjach nad założeniami projektu Cultauriture Project oraz przeprowadziłam badania w hrabstwie Kent (dystrykt Thanet) na temat: znaczenia walorów kulturowych w rozwoju funkcji turystycznej jako funkcji społeczno-gospodarczej.

4.7. Członkostwo w komitetach redakcyjnych i towarzystwach naukowych

Jestem członkiem Komitetów Redakcyjnych czasopism:

- *Polityki Europejskie, Finanse i Marketing*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, członek komitetu redakcyjnego od początku istnienia pisma od 2009 roku;
- *Annals of Marketing Management & Economics*, International Journal, Warsaw University of Life Sciences - SGGW członek komitetu redakcyjnego odpowiedzialny za dział: ekonomika handlu, od początku istnienia pisma od 2015 roku.

Byłam członkiem:

- Komitetów Redakcyjnych następujących numerów Prac Naukowych Katedry Polityki Agrarnej i Marketingu (obecnie: Katedra Polityki Europejskiej, Finansów Publicznych i Marketingu), Wydziału Ekonomiczno-Rolniczego (obecnie: Wydział Nauk Ekonomicznych), SGGW w Warszawie:
 - ✓ Nr 38, *Zrównoważony i Trwały Rozwój Wsi i Rolnictwa*, 2006, M. Adamowicz (red.), Warszawa;
 - ✓ Nr 39, *Przedsiębiorstwa i organizacje publiczne w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich*, 2006, (red.) M. Adamowicz, Warszawa;
 - ✓ Nr 40, *Samorządy i społeczności lokalne w zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich*, 2006, (red.) M. Adamowicz, Warszawa;
 - ✓ Nr 42, *Uwarunkowania rozwoju grom przedsiębiorczości w agrobiznesie na terenie województwa mazowieckiego*, 2007, M. Adamowicz (red.), Warszawa;
 - ✓ Nr 46, *Sposoby wykorzystania dóbr kultury dla potrzeb rozwoju funkcji turystycznej na Mazowszu przy wsparciu z funduszy strukturalnych*, 2008, (red.) H. Powęska, Warszawa.
- Rady Redakcyjnej publikacji: *Rozwój transgranicznej współpracy edukacyjnej w regionie Biała Podlaska-Brześć*, 2007, M. Adamowicz, A. Siedlecka (red.), Biała Podlaska.

Należę do dwóch towarzystw naukowych:

- Regional Studies Association,
- Stowarzyszenie Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu.

5. Uzyskane wyróżnienia, nagrody i odznaczenia

W 2012 roku na XIX Kongresie Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu odbywającym się na Wydziale Ekonomii i Zarządzania Uniwersytetu w Białymstoku otrzymałam **dyplom za wyróżniający poziom naukowy i prezentację artykułu: *Struktura towarowa handlu przygranicznego na pograniczu polsko-białoruskim.***

Moja działalność naukowa, dydaktyczna oraz organizacyjno-promocyjna została pozytywnie oceniona na Wydziale Nauk Ekonomicznych Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, czego potwierdzeniem jest **Medal Srebrny za Długoletnią Służbę**, który otrzymałam 24 lutego 2011 roku, postanowieniem z dnia 15 czerwca 2010 roku.

W 2006 roku otrzymałam **podziękowanie Prorektor SGGW** za zaangażowanie i pracę o charakterze organizacyjnym.

Halina Pougosz